

ג'קי לוי בא בטוב

מילים מילים

איזה מתקן בדוכן הפלאפל קיבל את השם "חכי מנה", מה זה "כבישר", ואיך זה קשור לראש השנה?

איור: נדב מצ'טה

מיני זוטות, שכולם קוראים להן ה"זה" ואפילו "ההוא עם הזה, ש... נו".

עם הזמן התחיל להיווצר תז'ז'אנר של שמות עצם שנקראים על שמו של איזה מפורסם, מה שמכונה בלעז "ניים דרופינג". נניה, השמיכה הישנה ההיא שיש כמעט בכל בית בישראל, ושמיכה בעזרתה את סיר החמין של שבת. האם אפשר לחשוב על שם מוצלח יותר בשבילה מאשר "עלי חמינאי"? והמכשיר החשמלי ההוא שמותקן בחדרי שירותים ציבוריים ומתיימר לנגב את הידיים שלנו באמצעות זמוזם – איך אפשר שלא לקרוא לו "זמביש"?

שמו של אסף חפץ, לדוגמה, הוצע לכל פריט שני שהי צענו, בעיקר כשחיפשנו שם הולם למוצרים המיומנים האלה שמצטברים באזור הקופות במרכולים אחרי שהקונים מתחרטים פתאום. אבל כשחיפשנו שם למכשיר ההוא שגוזז שווארמה, מאזין גאוני הציע את "ששי גו", ואין לי מושג מה הקשר בין השניים, אבל לא היתה לנו ברירה אלא לצחוק ולאמץ באהבה את ההצעה, למרות שהיה ברור שהאקדמיה ללשון עברית בחיים לא היתה מכנה את קוצץ הבשר ההוא בשמו של עורך הדין הנודע.

כשהתוכנית במתכונתה המקורית ירדה משידור, לא ידעתי מה לעשות באהבתי לתחביב המילולי הזה. עברו שנים עד שהחלטתי לשחק עם זה ברשת הפייסבוק. חזרתי באהבה לחפש דברים שמתחננים לשמות ולבקש את אשפי העברית שברשת להשחיו את כישורם. במציאות סבוכה ותקועה, מה יכול להיות חשוב ומשמח יותר מלמצוא שמות לדברים כמו שולחן הפלסטיק הקטן שנועץ במרכז הפיצה, ערכת ניקוי השמשות בתחנות הדלק או המצבט של המעמול? קשה להסביר באילו נימים של הנפש נוגעת חרות המשחק שכרוך בכריאת מילים חדשות לכל מיני זוטות ושטויות, אבל אין ספק שמי שתכנן וכיים את שולחן ראש השנה היה חלק מהמועדון המובחר הזה.

אז לכבוד שולחן ההג הכי מילולי שיש לנו, אני רוצה לחתום בברכת שנה טובה וגמר חתימה טובה לקוראים.

shishabat@israelhayom.co.il

ההיענות היתה מטורפת. עדיין עברנו עם פקס באותם ימים, וההצעות שזרמו מכל עבר חיסלו את מאגר הנייר של גלי צה"ל. בסוף השעה בחרנו במאזין שהציע את המילה "סחיור", שילוב של סחי וכיור, והבנו כמה דברים חשובים: א. עברית היא אהבה גדולה.

ב. יש בעיה מסוימת עם ההצעות של האקדמיה. הן מלוות מדות מדי. מנומקות מדי. ולכן אין בהן ההומור והאלתור שיש במילים אמיתיות שאנחנו מכירים בשפה אמיתית ובסלנג אמיתי. יצאנו לדרך.

במשך שנים ביליתי חלק גדול מהזמן בחיפוש

אחר הרבר הבא שאחפש לו שם עברי חדש. המשחק היה חגיגה שבועית קטנה, וקבוצה של משוגעים לדבר התחילה לפנות את השעה הזאת ולהציף אותנו בהצעות שהתחילו לזרום למערכת התוכנית בערך עשר שניות אחרי שהודענו מה אנחנו מחפשים.

רכב העיריות האיטי להחריה, שאמור לנקות את שפת הכביש במברשת המסתובבת ההיא, זכה לשם "כבישר", ועד היום הילדים שלי משתמשים במילה הזאת.

המתקן המתכתי המתעקל שעומד בכל דוכן פלאפל ואפי" שר להניח עליו על הפיתה קיבל את הברקה "חכי מנה". שאי"ריות המוך שמצטברות במסנן של

מייבש הכביסה נקראו בשם "גפילטר", על משקל "גפילטע פיש", כי מישוהו חשב שהפרשות הטקסטיל האפרפרות האלה מזכירות את הבישול של חמותו.

וכשחיפשנו שם לפתח הניקוז העליון של האמבטיה, החור ההוא שאמור לדאוג לכך שלא תהיה הצפה, מישוהו שלח את ההצעה "נפש". כי הגיעו מים עד נפש. לקח לנו שני רג"עיים להתאושש ולקלוט שזהו זה, יש כאן ליגה של גדולים. אנשים התחילו לעצור אותי ברחוב ולדבר איתי על כל

משחקי מילים, כמו כוסברה, הם עניין של טעם.

ושל מינון. אני לא מכיר אדם שלא צחק פעם בחייו מבי דיחה מילולית אחת מוצלחת. אי אפשר להישאר אדיש מול הברקה בודדת, בעיתוי מאודי-מאוד מרויק.

משחק מילים אידיאלי הוא אי הבנה משעשעת ובלתי לה תכוון. כשהילד שואל פתאום באילת מתי מגיעים ל"מיץ פטל הימי", או כשהוא שואל בבית הכנסת מי זה שהזימלך שלו נקרע, זה לגמרי מצחיק ונחמד.

מצד שני, יש את היצורים האלה שהם פריקים מושבעים של שעשועי לשון והם יכולים בפשטות להוציא מן הרעת. הם עובדים בזה. עסוקים בקדחתנות ברקחת התחמויות, ואם אחת מצליחה להם, הם נוטים לפצוח בצרורות אינסופיים של הלצות. זה לגמרי לא פשוט, ומה שבאמת מפתיע – זה מה שמונח בבסיס הטקס היהודי הביתי של ערב ראש השנה. כבר כילד קטן תקעתי מבט משועשע בשולחן של החג הזה. צלוחיות קטנות הכילו תמרים ותפוחים, קציצות כרישה, מנגולד ודלעת. דברים שגראו בלתי אכילים בעליל כמו ראש של דג, קערת שומשום ותרמילים סיביים של לוביה. לא היה שום סיכוי בעולם שהאוסף האקלקטי הזה יצטרף לאיזשהו היגיון קולינרי סביה. אבל ידענו שזה בכלל לא העניין. לא מדובר בכלל במוזון מדובר בסדרה של שמות מאכלים, שעומדים על השולחן לא כדי שנאכל אותם, אלא כדי לייצג כל מיני ברכות, אויבים וזכויות.

תכלס יש כאן חגיגה מתמשכת של משחקי מילים, שחור זרת על עצמה בכל שנה, ולמרבה הפלא, זה הצליח. עובי דה, אפילו בפרסומות אפשר לשמוע פרפראזות על שנהיה לראש ולא לזנב.

שנים שברתי את הראש בניסיון להבין איך הוחלט שדי ווקא החג הזה יהיה מילולי כל כך. נדמה לי שזה קשור לרצון לחדש את הרגע הבראשיתי והמופלא שבו מילה חדשה נולדת.

כל מילה חדשה היא אירוע מרגש של הענקת שם. בתוך כמה זמן המילה תיכנס לשימוש, תהפוך להיות קלישאה או סתם כלי עבודה, ואף אחד לא יחשוב עליה. אבל ראש השנה הוא הזדמנות לזכור שכל דבר היה פעם חדש. כל מילה היתה פעם שעשוע מילולי או חגיגה קטנה של אסוציאציות וצילילים. אבל משחק מילים מחזיק איזשהו ערך רק כשהוא חדש. או כשהוא בא מצידים של ילדים. האם אנחנו עדיין מצליחים להרגיש את זה?

לפני שנים, כשעדיין שידרתי בגל"צ את "המילה

האחרונה" עם חברי אברי גלעז, הצענו למאזינים פינה של חיפוש מילים חדשות לכל מיני דברים שאין להם שם. הכל התחיל מזה שעמדתי בוקר אחד מול כיור עמוס כלים מלוכלכים שנתרו שם מהלילה. לא היה לנו מדיה, והקרצוף נראה כאילו הוא לא יסתיים לעולם. הזמן שלי היה די מוגי בל כי היה לי שידור והייתי צריך לנסוע לאולפנים בים.

כשכל הכלים כבר עמדו להי תייבש על כל מתקן או פיסת מגבת פנויה, כבר הייתי חייב לעלות על המכונית ולנסוע, אבל אז קרץ אלי החור של הכיור והזכיר לי אמת פשוטה. אם אתה באמת רוצה להרשים את אשתך, אתה חייב לשטוף גם את הכיור. כולל מצבור הג'יפה המפנק על המסננת הקטנה ההיא. אחרת, ואת זה יודע כל נשוי, כאילו לא עשית כלום.

התובנה הזאת ליוותה אותי כל הדרך ליפו, וכשהגעתי לאולפנים הודעתי שאנחנו הולכים לבקש מהמאזינים למצוא שם למלכודת הסחלה שבתחתית הכיור, ולכל מה שזה מייצג.

שנים שברתי את הראש בניסיון להבין איך הוחלט שדווקא ראש השנה יהיה מילולי כל כך. נדמה לי שזה קשור לרגע הבראשיתי והמופלא שבו מילה נולדת